

Feri Lainšček Ločil bom peno od valov

O avtorju

- Rojen 5. 10. 1959 v Dolencih na Goričkem
- Vsestranski umetnik, »samostojni ustvarjalec v kulturi«: lirika, epika in dramatika za odrasle v knjižnem jeziku, narečna literatura, in literatura za otroke, radijske drame in filmski scenariji
- Nagrade: *Prešernovega sklada* za roman *Ki jo je megla prinesla* (1993), *kresnik* za roman *Ki jo je megla prinesla* (1993) in roman *Muriša* leta 2007
- Monografija *Po ravnici navzgor* (založba Franc-Franc, Murska Sobota)

Mürska trilogija

- družinska in pokrajinska trilogija
- 20. stoletje v Prekmurju - zgodovinska tema
- Prvi del *Ločil bom peno od valov* (2003) – 1. svetovna vojna, drugi del *Muriša* (2006) – 2. svetovna vojna, tretji letos
- Medkulturnost Prekmurja: »Sóбота, ta mali Babilon na obzornici Panonije, velika vas, ki si je nadvse želela biti mesto, mestece z madžarsko arhitekturo, judovsko omiko in slovansko dušo.«

Literarna smer - modificirani tradicionalni roman

(po dr. Alojziji Zupan Sosič, 2003)

- Tradicionalno:
- pregledna zgodba, oblikovana predvsem sintetično z nekaj analitičnimi vrivki
- razvidna prostorsko-časovna določenost
- smiselna razmerja med lit. osebami
- Modifikacija:
- prenovljena vloga pripovedovalca
- povečan delež govornih sestavin

Ideje

- zgodovinsko determiniran položaj ženske v začetku 20. stoletja iz podeželskega, nato provincialno malomestnega okolja Prekmurja in v meščanskem zakonu
- večna vprašanja:
 - a) medčloveški odnosi
 - b) ljubezen in odnos med partnerjema
 - c) življenjski smisel in človekova duhovna iskanja
 - d) osebna svoboda, dostojanstvo in pristnost

Tematski sklop: Razpotja ljubezni

- ljubezenski roman (motiv ljubezenskega trikotnika v zadnjem delu) s poudarjeno žensko perspektivo
- problematična žanrska oznaka (Alojzija Zupan Sosič, 2003: 137): ljubezenska tema je »običajno tesno prepletena še z drugimi, zato deluje uvrščanje romanov s širokim pripovednim horizontom v zgolj oznako ljubezenski roman enostransko«, smiselna le, kadar je »ljubezen osrednja tema in hkrati tudi urejevalka pripovednih ravnin«

Vzorčni primeri ljubezni

- Gita in Simona Lenhardt: *»Ljubezen ni kri, ki odteče, ampak je človeško hotenje, ki ostane še tudi potem, ko so kosti že prah«*
- grofa Avgusta Zichyja do žene
- skladatelj Robert Schumann in Clara Wieck ter njena kasnejša ljubezni do Brahmsa
- starši neni Uj (hči na posestvu in romunski Cigan)
- Ivanov ded Julian in grofična Katarina

3 novele = 3 razvojne stopnje

- 1. dekle: intuitivna želja po drugačnem življenju, odtujenost v domačem vaškem okolju
- 2. žena, mati in gospa: čustveno občuteno in kasneje tudi zavestno spoznano razočaranje nad novim zakonskim in malomestnim življenjem
- 3. ljubimka: spontan, nato zavesten upor malomeščanski morali ter možu, ključna življenjska spoznanja in življenjska zrelost

Razčlemba 3 stopenj Eličinega odnosa do ljubezni in življenja

1. Dekle (1915):

- bajtarka Elica Sreš: 23 let, neporočena, nekonformistka: konflikt med socialno (poroka) in osebno vrednoto (enkratnost)
- zavračanje vaškega življenja
- trpno pričakovanje rešitve
- usodne sanje – iracionalna oz. intuitivna/ slutenjska ("slutljivost") odločitev
- zveza z meščanom Ivanom = gosposka drugačnost
- spolni odnos pred poroko = izraz lastne želje in osebne svobode = kršitev verske morale

2. Žena, mati in gospa (čez 3 leta, 1918):

- *osvoboditev ječe* = »svet uresničenih sanj«
- občutek praznine v odnosu z možem
- Jenöjev presežni »občutek za veter« = E. hrepenenje
- oddaljitev od moža zaradi njegove laži o prvi, jalovi ženi
- ljubezen se sprevrže v sovraštvo – uresničitev napovedi krojača Holsedla
- meščanski zakon = lastniško razmerje
- E. ravnodušnost namesto občutkov krivde
- odpor do moža zaradi njegovega surovega in zanjo krivičnega ter ponižujočega ravnanja v imenu meščanskega ugleda
- neskladnost E. pravega, čustvenega, spontanega bistva (»srčna in divja Elica«) z zahtevami meščanskega zakona (preudarnost, zadržanost, urejenost)
- Odločitev za sledenje lastnemu bistvu (»jaz sem torej lahko taka, kot sem«)

3. Ljubimka

- duševna praznina: ne more je zapolniti niti materialni svet niti onstranski duhovni svet
 - vnovično in novo občutje ljubezni: *“zvenenje bližine”* kot v otroštvu, simbolno očiščenje meščanskih in zakonskih prepovedi v reki Muri, erotika
 - spoznanje, kaj je ljubezen: *»/B/ližine niso le jemanje ali dajanje, ampak skupna žerjavica in dotikanje lepega, /.../ ljubezen ni plačilo, niti dar ali miloščina, ampak čudež, da nekdo lahko čuti enako kot ti.«*
 - prešuštvo kot pravica osebne svobode in ljubezni nad omejevanji družbenih zakonov in vrednot
 - ljubimčeve ideje o begu - razpetost med željo po sinu in občutkom, da bi s tem Ivana preveč prizadela, ker je bil sin zanj, po njenem prepričanju, edina ljubezen
 - odločitev za odhod z ljubimcem zaradi ljubezni, čeprav lahko le brez otroka

»Roman notranje osvoboditve, odrešenja« (Dušan Šarotar)

- od napetosti zaradi življenja, neskladnega z njenimi vrednotami
- od napačnih predstav, kje iskati srečo
- od zavajajočih in prisilnih zahtev vaškega in mestnega okolja ter od ljudi, ki so te zahteve uresničevali (neetično)
- nekonformisti: grof Zichy in njegova hčerka, Gita in Simon
- zaupanje v srečno življenjsko usodo kot božji načrt – **fatalizem** (*»se ji mora zgoditi /.../ brez načrta, ki ni od boga.«*)
- Zveza z Ivanom: izpolnitev *“Njegove volje”*
- E. - Božji otrok, plačilo za družin. nesrečo
- vera kot potrjevanje življenja v skladu z željami in potrebami
- zaupanje v božji načrt kljub razočaranju v zakonu
- E. odpoved Bogu ob cesarjevem pozivu na fronto za Simona in materina zaradi hčerine nesreče

Eličine vrednote = vrednote sodobne družbe

- nasprotovanje zahtevam ali tihim pričakovanjem sleherne družbe in njenih posvetnih ali verskih institucij, ki nasprotujejo človekovi spontanosti, pristnosti, iskrenosti, čustvenosti
- nasprotovanje prilaščanja in neenakovrednosti v medsebojnih odnosih
- iskanje ljubezni = iskanje človeka vrednih medčloveških odnosov in iskanje osebnega smisla = življenje v skladu z osebnim bistvom in lastnimi vrednotami

Problem jare gospode

- preizkušnja za E. in skrivanje položaja prišleka za I.
- vzrok za zakonski propad: *»Ali pa jima gospostvo nemara res ni bilo položeno v zibko in je bil torej ves up zaman ?«*
- nasprotje med naturo, tudi človekovo, in kulturo oziroma družbo

Nasprotje med moškim in žensko

- *Razlika »v dojetanju sebe in bližnjih, npr. družine, v različnih osebnih ciljih in drugačnem odnosu do družbenega in zgodovinskega dogajanja«* (A. Špacapan)
- *»Kdo je zmagovalec in kdo poraženec? Racionalnost ali intuicija? Načrtovanost ali prepuščanje toku dogodkov?«* (A. Špacapan)
- Eličino spoznanje o razočaranju: *»ni znala nikoli še pravi čas reči, kaj bi pravzaprav rada«* in se je kot že njena mati *»preslepila z odlašanjem in slepim upanjem, da se bo kar samo od sebe izšlo drugače.«*
- Ivanovo strastno iskanje Eličinega trupla – izražanje čustva
- zavest o pomenu sinteze obeh principov

Od Pepelke do Lepe Vide

- želja po duhovno bogatejšem svetu meščanstva
- ozka malomeščanska morala
- hrepenenje po drugačnem življenju

SLOGOVNA SREDSTVA IN NJIHOVA VLOGA V ROMANU LBPOV

Vaje – slogovna sredstva

- odlomki (A. Špacapan):
 - a) slogovno zaznamovana raba različnih besed vseh polnopomenskih besednih vrst, besednih zvez in parafraz,
 - b) dialektizmi,
 - c) tropi in figure

- funkcija teh sredstev
- večpomenska raba besede meja: “označuje tako fizično kot duhovno, duševno oziroma čustveno ločnico med ljudmi” (A. Špacapan)
- fizična meja: reka (npr. Ivanovemu dedu), napovedana državna meja nove države SHS
- čustvena meja: Elica Ivanu v sebi, ko ga zasovraži
- socialna meja: med mestom in vasjo
- etična meja: med egoistično malomeščansko moralo in človečnostjo ter pristno ljubeznijo

Simboli

- podobe, predmeti, konkretni motivi, ki kažejo še nek pojmovni smisel, ne da bi s tem izgubili stvarno funkcijo in pomen - pomenska odprtost
- ponovitve motivov
- psihološka utemeljitev rabe simbolov: “/.../ ostale v njenem spominu kot slika, v kateri je bilo shranjeno skrivno sporočilo. Šele zdaj jo je vso preplaval občutek, da se ji je naposled razkrilo. Toda to je bilo razkritje, ki ga je težko izrekla z besedami.”

Prispodoba / primera

- “Že takrat, na prvi pogled, se ji je zdel postaven in možat **kot tisti lovec** iz prve čitanke, ki stoji na bregu jezera in zre za divjimi racami. /.../ Njegova drža se zdi samotna, morda celo zasanjana, pa vendar je najverjetneje res, da je le povsem pomirjen in prepričan vase /.../ Taka njegova drža, ki jo je lahko še zmeraj primerjala s podobo iz otroškega spomina, jo je privlačila in strašila obenem, saj je bilo v njej tudi nekaj neuklonljivega, če že ne celo drznega.”

Metafora in primera

- siva čaplja ("Njena usoda je usoda sive čaplje ...")
- ponirek ("... prav **kot** tisti nepredvidljivi ptič se je namreč nekje na Dravi pri Ptuju v hipu prekucnil in izginil pod gladino ...")

Simboli (Chevalier-Gheerbrant: *Slovar simbolov*)

➤ TEPKA (HRUŠKA)	➤ GOS
➤ ČEVELJ svileni s pozlačeno zaponko/
lakast/ beli damski	➤ LABOD
➤ MODRA BARVA	➤ VETER

REKA MÜRA

- D. Šarotar: večplastni simbol pokrajine
- Prispodoba duševnega dogajanja
- Ljubezenska meja -> ded julijan
- Državna meja in tihotapljenje
- Ljubezen= Elica gola ob muri